

Nieuw overzicht ganzen- en zwanenpleisterplaatsen

■ *Nederland is vermaard vanwege z'n grote aantallen ganzen en zwanen. Van verschillende soorten komt tijdens de voor- en najaarstrek en gedurende de winter meer dan de helft van de Noordwest-Europese populatie naar Nederland. De situatie in Nederland is dan ook bij veel soorten van cruciaal belang voor het reilen en zeilen van de populatie als geheel.*

Gezien deze grote internationale verantwoordelijkheid, voert de overheid een beleid dat is gericht op behoud en bescherming van de hier voorkomende soorten. Voor de uitvoering van dat beleid is er behoefte aan up to date informatie over de ligging en het belang van de afzonderlijke pleisterplaatsen. In opdracht van het IKC Natuurbeheer van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij, heeft SOVON in de afgelopen twee jaar gewerkt aan een nieuw overzicht van ganzen- en zwanenpleisterplaatsen.

Pleisterplaatsen 1985-94

In het verleden zijn verschillende malen overzichten van ganzenpleisterplaatsen gepubliceerd. De bekendste daarvan is het boek *Wilde Ganzen* van Lebrecht, Mulder & Philippona uit 1976. Het laatste overzicht dateert uit 1985 (RIN-rapport 85/16 van Leo van den Bergh). In de tweede helft van de jaren tachtig zijn verschillende soorten nog in aantal toegenomen, terwijl plaatselijk ook nieuwe gebieden zijn 'gekoloniseerd'. Zwanen hebben in vergelijking met ganzen, altijd minder in de belangstelling gestaan. Overzichten van pleisterplaatsen zijn tot nog toe nooit samengesteld en alleen voor Kleine Zwaan is dankzij het *Kleine Zwanen Project 1982-84* het nodige bekend over aantallen en verspreiding door het seizoen heen (Dirksen, Beekman & Slagboom in *Wildfowl Supplement 1*: 228-237). Reden genoeg dus voor een nieuw overzicht met de meest actuele informatie over het voorkomen van beide soortgroepen.

Als basismateriaal voor dit nieuwe overzicht dienden de maandelijkse ganzen- en zwanentellingen van 1985/86 tot en met 1993/94: een periode van negen jaar met daarin twee strenge winters (de eerste twee seizoenen) en zeven zachte. De inbreng van zowel zachte als strenge winters is van belang omdat de verspreiding bij vorst en sneeuw vaak afwijkt van het gebruikelijke beeld. Een groot deel van deze gegevens is verzameld door een kleine 1.000 vrijwilligers die jaar in jaar uit trouw hun telgebieden hebben doorkruist. Voor een deel waren de telresultaten opgeslagen in de landelijke bestanden van de ganzen- en zwanentellingen en midwintertellingen; voor

een ander deel werden ze beschikbaar gesteld door regionale instanties die in hun regio grootschalige telprojecten organiseren, zoals de Provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat Directie IJsselmeergebied (tegenwoordig RIZA) en de Ganzenwerkgroep Zeeland.

Na bewerking van het bestand zijn volgens een vaste systematiek de pleisterplaatsen vastgesteld. Daarbij is alleen uitgegaan van die telgebieden die in 1985-94 op z'n minst éénmaal internationaal belangrijke aantallen (1% of meer van de Noordwest-Europese populatie) binnen hun grenzen hadden. De indeling in afzonderlijke pleisterplaatsen is bepaald op grond van de soortensamenstelling, het landschapstype en de slaapplaatsen in de omgeving. Uiteindelijk leverde dit 117 pleisterplaatsen op. Deze zijn vervolgens voorgelegd aan

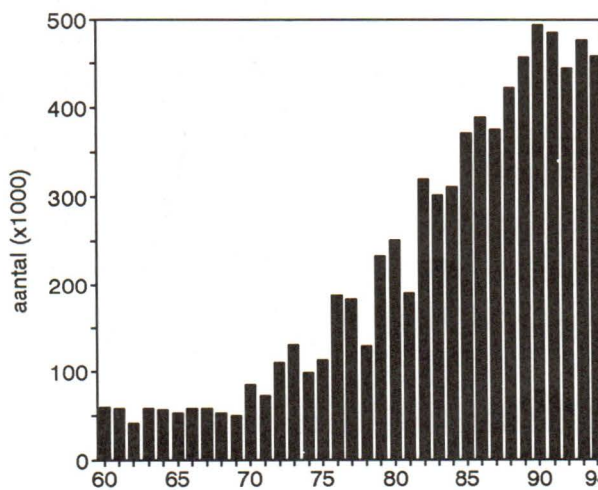

Figuur 1. Belangrijke pleisterplaatsen van Kleine Rietganzen in Nederland.

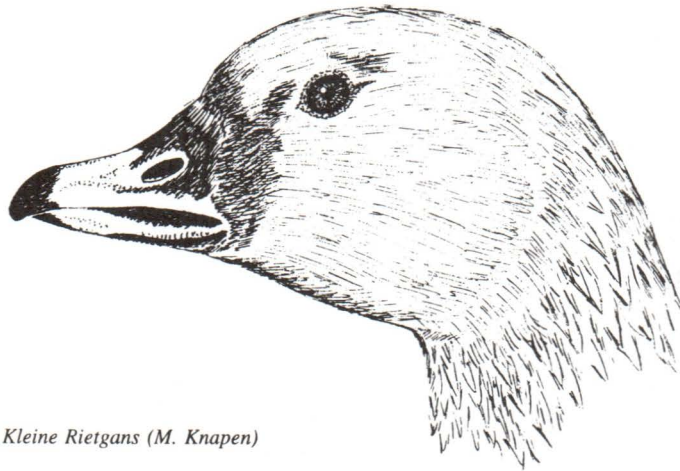
ter plaatse bekende ganzen- en zwanenspecialisten om te kijken in hoeverre de begrenzing van de diverse pleisterplaatsen overeenkwam met hun eigen bevindingen.

Ganzen- en zwanenboekje

Bovenstaande uitwerking heeft geresulteerd in een tiental kaarten waarop de pleisterplaatsen per soort zijn weergegeven (zie voorbeeld Kleine Rietganzen, figuur 1). Om deze kaarten voor een breder publiek toegankelijk te maken en de waarnemers iets te laten zien van de resultaten van al hun inspanningen, zijn de kaarten opgenomen in een breder opgezette rapportage, waarin het voorkomen van ganzen en zwanen in Nederland centraal staat. Deze rapportage *Ganzen en zwanen in Nederland: een over-*

Figuur 2. Seizoensmaxima van Kolgans in Nederland in 1960-94.

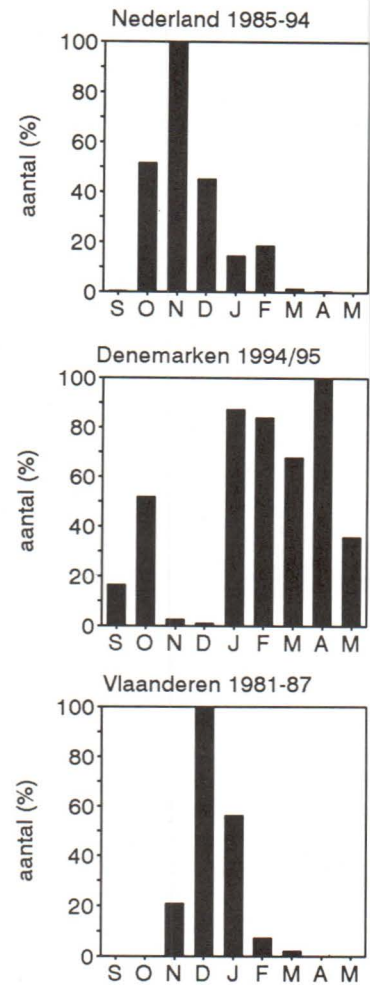
Kleine Rietgans (M. Knapen)

zicht van pleisterplaatsen in de periode 1985-94, namens SOVON geschreven door Kees Koffijberg, Berend Voslamber en Erik van Winden, zal tijdens de Ganzendagen in Zwolle (zie SOVON Nieuws 1997/2) worden gepresenteerd. Het boekje bevat ruim 300 pagina's en is uitgevoerd in een aantrekkelijke lay-out (klein formaat, dubbele kolom) met illustraties van Jos Zwarts, zwart-wit foto's en is rijkelijk voorzien van figuren en tabellen. De inhoud bestaat, naast inleidende hoofdstukken waarin o.a. de gevolgde werkwijze uitgebreid uit de doeken wordt gedaan, uit een beschrijving per soort en een beschrijving per pleisterplaats. In een discussie worden de ontwikkelingen in aantallen en verspreiding van ganzen en zwanen in Nederland in een breder kader gezet,

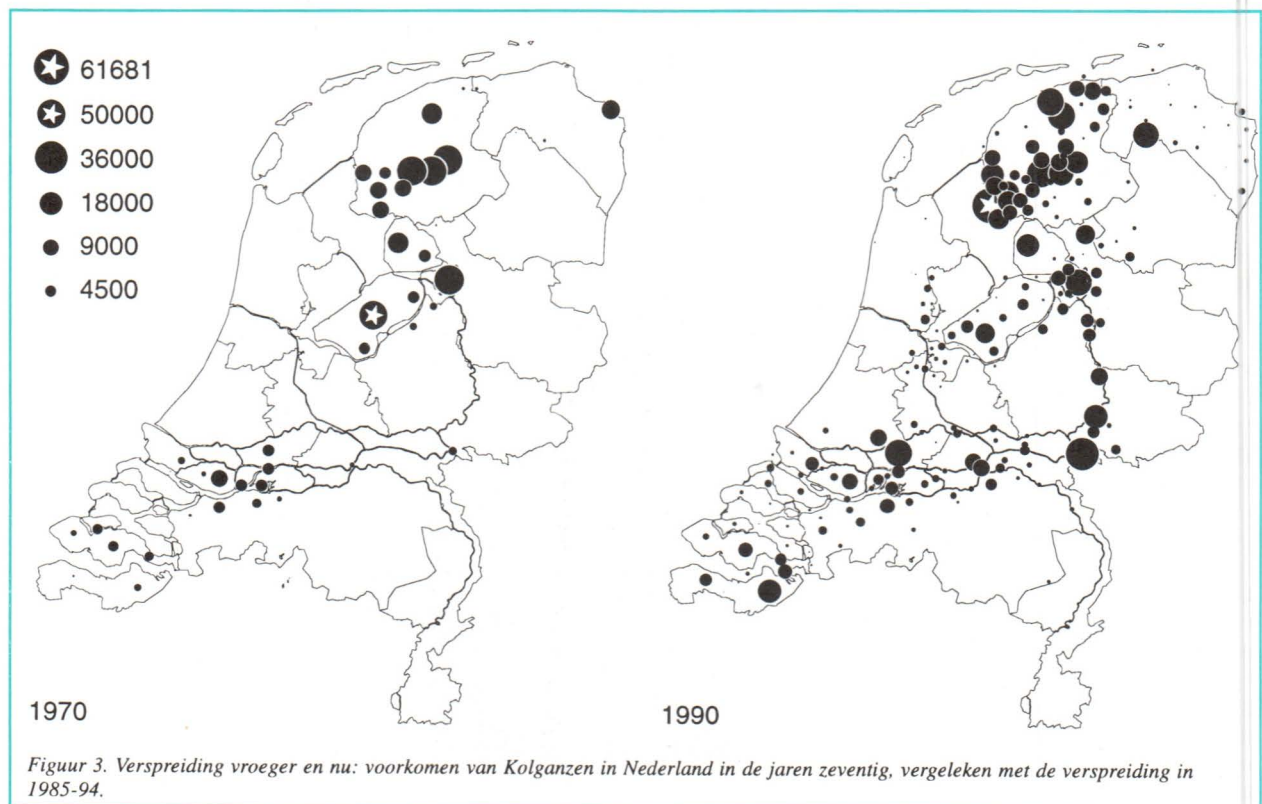
waarbij onder andere wordt ingegaan op de factoren die een rol hebben gespeeld bij de aantalsontwikkelingen in de afgelopen decennia en welke ontwikkelingen kunnen worden verwacht in de nabije toekomst. Ook wordt aandacht besteed aan allerlei telperikelen en wordt een toelichting gegeven op de gevolgde methodiek.

Soortbesprekingen

In de soortbesprekingen wordt een uitgebreide schets gegeven van het voorkomen in Nederland. Deze hoofdstukken zijn volgens een vast stramien opgebouwd. Eerst wordt informatie gegeven over de plaats van Nederland in een internationale context: wat is de functie van Nederland binnen het netwerk van broedgebie-

Figuur 4. Seizoensverloop van Kleine Rietgans in Nederland. Ter vergelijking is ook het seizoensverloop in Denemarken en België gegeven.

den, tussenstops tijdens de trek en overwinteringsgebieden en hoe verhouden de hier getelde aantallen zich tot de totale populatieomvang. Vervolgens passeren de ontwikkelingen in aantallen en verspreiding in Nederland zelf de revue en wordt een overzicht gegeven van het huidige voorkomen: welke aantallen werden in 1985-94 geteld, wat is het verloop door het seizoen heen (eventueel gesplitst naar regio), wat is de verspreiding in de loop van het seizoen en wat zijn de belangrijkste voedselbronnen. Bij iedere soort wordt een kaartje met de pleisterplaatsen gepresenteerd en wordt in een bijbehorende tabel per pleisterplaats een overzicht gegeven van de waargenomen aantallen. Figuren 1-4 geven een impressie van de gepresenteerde gegevens.

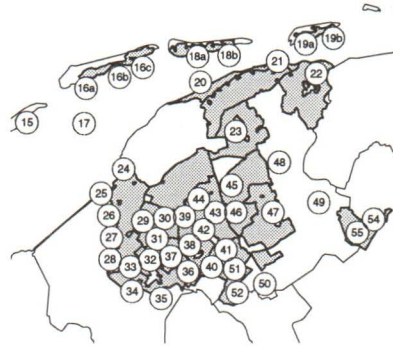
Een deel van het gepresenteerde materiaal vormt een aanvulling op eerder gepubliceerde gegevens (zoals bijvoorbeeld het ganzennummer van de *Levende Natuur* uit 1987), een groot deel is echter ook nieuw en nog niet eerder in een dergelijk uitgebreide vorm gepubliceerd. Zo bevatten de hoofdstukken over Knobbelzwaan en Grauwe Gans ook uitgebreide informatie over broedvogels en ruiplaatsen. Ook veel van de voedselgegevens zijn niet eerder op landelijke schaal bekeken.

Regiobesprekingen

Een belangrijk deel van het boekje wordt ingenomen door een beschrijving van de 117 afzonderlijke pleisterplaatsen. Daarin wordt een overzicht gegeven van de waargenomen soorten en aantallen, de nationale en

Figuur 5. Ganzen- en zwanenpleisterplaatsen in de provincie Friesland.

Figuur 6. Slaapplaatsen van ganzen en zwanen in de provincie Friesland.

internationale relevantie van de pleisterplaats en een opsomming van voedselterreinen, slaapplaatsen en belangrijkste voedselbronnen. De besprekingen zijn gerangschikt naar provincie en bevatten kaartjes waarop per provincie de pleisterplaatsen en slaapplaatsen zijn geprojecteerd (figuur 5 en 6).

Ook wordt bij iedere afzonderlijke pleisterplaats een overzicht gegeven van de beschikbare literatuur. Vaak

Verkrijgbaarheid boek *Ganzen en zwanen in Nederland in 1985-94*

De officiële presentatie van het boek 'Ganzen en zwanen in Nederland' zal plaatsvinden op *zaterdag 1 november a.s.*, tijdens het Nederlandse deel van de Ganzendagen in Zwolle. Wij bieden u dan reeds de mogelijkheid om dit interessante naslagwerk te kopen. U betaalt dan de gereduceerde prijs van f20,-. Een klein bedrag voor een schat aan informatie over ganzen en zwanen in Nederland! Ook tijdens de Landelijke Dag van SOVON op 29 november a.s. in de Stadsschouwburg te Nijmegen, zal het boek voor f20,- te verkrijgen zijn. U bespaart op deze wijze bovendien f6,- aan portokosten als u het zelf komt afhalen. Vanaf 1 november a.s. is het ook te bestellen bij het SOVON bureau, door overmaking van f26,- (incl. verzendkosten) op girorekening 2905988 t.n.v. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Rijksweg 178, 6573 DG, Beek- Ubbergen, onder vermelding van 'ganzen en zwanen 1985-94'. Tot 1 januari 1998 geldt het gereduceerde tarief: f20,- (indien afgehaald) of f26,- (incl. verzendkosten). Na 1 januari kost het boek f31,- (incl. verzendkosten). Alle ganzen- en zwanentellers krijgen t.z.t. nog een afzonderlijke aankondiging via de nieuwsbrief van de maandelijkse tellingen.

gaat het hierbij om artikelen en rapporten uit het grijze circuit. Het geheel wordt afgesloten met een uitgebreide literatuurlijst en een aantal bijlagen.

— Kees Koffijberg

Kolgen (Jan van de Kam)